

فصل دوم

دانش و موسیقی

درس سوم: رازِ نشانه‌ها

درس چهارم: ارزشِ علم

درس پنجم: رهایی از قفس

راز نشانه‌ها

درس سوم

املا و واژه‌آموزی

کلمه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا بنویسید.

هوش - فم - دست نخورده - توه‌خانه - جاّه - آفرین

قسمتی از درس را که به گفت و گوی «حاکم و پسر» مربوط است، بنویسید.

با توجه به معنای جمله‌ها، کلمه‌ی مناسب را انتخاب کنید.

وقتی که جوجه‌ها از تخم بیرون می‌آیند، پدر و مادر به آنها ..... می‌دهند. (قضا - غذا)

دانش‌آموزان در ..... مدرسه مشغول ورزش بودند. (حیات - حیات)

پایه و ..... همه‌ی گفت‌وگوها، توانایی علمی دانش‌آموزان است. (اثاث - اساس)

۱ در جدول زیر، کلمه‌های درس آمده است. پنج کلمه از آنها را پیدا کنید و با هریک جمله‌ای بسازید.

خ	و	ا	س	ت	پ
ر	ف	س	م	ت	چ
ج	ه	ی	ک	س	ط
ا	م	ا	م	ط	و
د	ص	ب	ت	ر	ر
ه	ن	ز	ر	ف	ن

.....

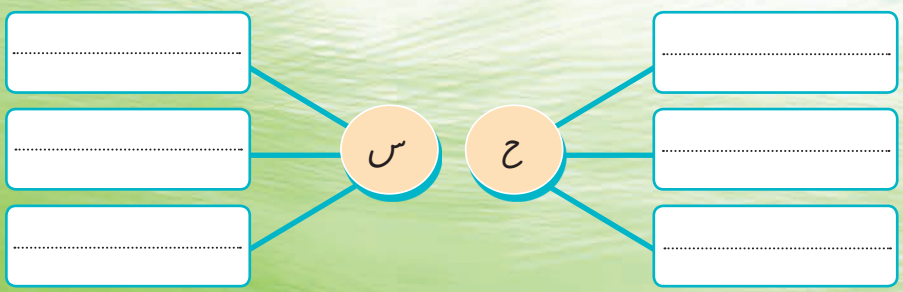
.....

.....

.....

.....

۲ با توجه به متن برای هریک از حروف داخل شکل، کلمه بنویسید.

۱ از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

۲ خانه‌های جدول را به دلخواه با کلماتی از متن درس پر کنید.

کلمه‌ی سوم	کلمه‌ی دوم	کلمه‌ی اول	
			ردیف اول
			ردیف دوم
			ردیف سوم

۳ حالا با کلمات هر ردیف یک جمله بسازید؛ به طوری که هر سه کلمه در آن جمله به کار رفته باشد.

	جمله‌ی اول
	جمله‌ی دوم
	جمله‌ی سوم

۱ دو متن زیر را با دقت بخوانید. متن کدام یک از کتاب‌های درسی شما شبیه متن (الف) است؟

متن کدام یک از کتاب‌های درسی شما شبیه متن (ب) است؟

(الف) خانه‌های نواحی بیابانی ویژگی‌هایی دارند تا خیلی گرم نباشند. دیوارهای این خانه‌ها ضخیم ساخته می‌شوند تا گرما از بیرون وارد نشود. اگر دیوار خانه‌ای کلفت نباشد، خیلی زود با نور خورشید گرم می‌شود و گرما اندک اندک به درون خانه وارد می‌شود. سقف‌های گنبدی شکل خانه‌ها هم باعث می‌شود که گرمای خورشید به پشت بام‌ها نفوذ نکند و از طریق بادگیرهایی که در سقف وجود دارد، هوای خنک همراه با باد به درون خانه وارد شود.

(ب) گنجشک و کبوتری با هم دوست شدند. تابستان بود و هوا گرم. کبوتر کمی می‌پرید و کمی دانه جمع می‌کرد تا در زمستان بی‌آذوقه نماند. اما گنجشک همه‌اش به فکر بازی و آواز خواندن بود و هرچه کبوتر به او می‌گفت که به فکر زمستانت هم باش، فایده‌ای نداشت. تابستان و پاییز رفت. زمستان آمد. سرما و برف همه جا را گرفت. گنجشک که چیزی برای خوردن نداشت به سراغ کبوتر رفت و از او کمک خواست. کبوتر گفت: «جیک جیک مستونت بود، فکر زمستونت نبود؟»

۲ تفاوت‌های متن (الف) و (ب) را در جدول زیر بنویسید.

متن (الف)	متن (ب)
.....	.....
.....	.....
.....	.....

متن‌هایی مانند نمونه‌ی (الف) را **متن علمی** و متن‌هایی مانند نمونه‌ی (ب) را **متن ادبی** می‌گویند.

به «جمله‌های موضوع» زیر دقت کنید. موضوع کلی و موضوع کوچک‌تر آن را بنویسید.

الف) آلودگی هوا دلایلی دارد.

	موضوع کلی:
	موضوع کوچک‌تر:

ب) پرچم ایران سه رنگ است.

	موضوع کلی:
	موضوع کوچک‌تر:

پ) جانوران بر دو دسته‌اند.

	موضوع کلی:
	موضوع کوچک‌تر:

جمله‌ی موضوع از موضوع کلی و موضوع کوچک‌تر تشکیل شده است.

به مثال زیر توجه کنید:

جمله‌ی موضوع: نان، انواعی دارد.

موضوع کلی: نان

موضوع کوچک‌تر: انواع نان

ارزش علم

درس چهارم

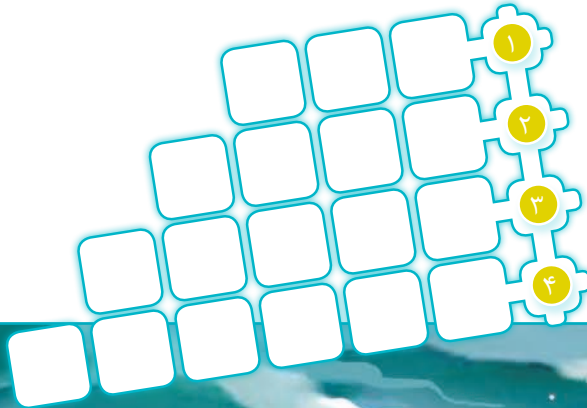
املا و دانش زبانی

۱ جدول زیر را مانند نمونه، کامل کنید.

مشغول	غرق	حرکت
-	غ	ح
--	--	حر
---	---	حرک
----		حرکت
-----		

۲ در هر ردیف با توجه به متن درس، کلمه‌ی خواسته شده را پیدا کنید.

- ۱ کلمه‌ی سه حرفی که حرف وسط آن (ص) باشد.
- ۲ کلمه‌ی چهار حرفی که حرف اول آن (ح) باشد.
- ۳ کلمه‌ی پنج حرفی که نشانه‌ی (ا) دو بار در آن به کار رفته باشد.
- ۴ کلمه‌ی شش حرفی که حرف آخر آن صدای (ه) باشد.

۳ فرض کنید، مشغول صحبت با دوستان هستید. برای گفتن هر یک از مطالب زیر از چه جمله‌ای استفاده می‌کنید؟

۴ وقتی می‌خواهید روز تولدش را بدانید.

۵ وقتی می‌خواهید درباره‌ی زیبایی گل‌دان روی میز، مطلبی بگویید.

۶ وقتی می‌خواهید به او بگویید آخرین کتابی که خوانده‌اید، چه بوده است.

۷ وقتی از او می‌خواهید برایتان آب بیاورد.

۱ با توجه به متن درس، جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

روزی کشتی گرفتار ..... شد. موج های دریا یکی ..... از دیگری از راه می رسیدند و خود را به کشتی می کوبیدند. ناخدا هر چه کرد، نتوانست کشتی را از میان ..... نجات دهد و ..... در میان امواج گرفتار شدند. حکیم از ..... رفت و وقتی چشم باز کرد، خود را در ..... دور افتاده دید.

۲ با حروف درهم ریخته‌ی زیر، هر تعداد که می‌توانید، کلمه‌ی معنی‌دار بسازید.

ب
ع
ج
ض
م
ت
ا
ق
ن
ا
و
ح
غ

۱ از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.

توانا بود هر که دانا بود ز دانش دل پیر برنا بود

توانا بود هر که دانا بود ز دانش دل پیر برنا بود

۲ برای کلمه‌های داخل جدول، سؤال‌های مناسب بنویسید.

۱	ب	ا	د	ب	ا	ن
۲	ت	و	ف	ا	ن	
۳	د	ا	ن	ش		
۴	ش	ه	ر			
۵	ت	و				

	۱
	۲
	۳
	۴
	۵

داستان زیر را بخوانید و به سؤال‌های آن پاسخ دهید.

چند قورباغه از جنگلی عبور می‌کردند که ناگهان دو تا از آنها به داخل گودال عمیقی افتادند. بقیه‌ی قورباغه‌ها کنار گودال جمع شدند و هنگامی که دیدند گودال خیلی عمیق است به آن دو گفتند که دیگر چاره‌ای نیست؛ شما به زودی خواهید مرد. دو قورباغه این حرف‌ها را نشنیده گرفتند و با تمام توانشان کوشیدند که از گودال بیرون بپرند؛ اما قورباغه‌های دیگر، مدام به آنها می‌گفتند که دست از تلاش بردارند؛ چون نمی‌توانند از گودال بیرون بیایند و به زودی خواهند مرد. سرانجام یکی از دو قورباغه تسلیم گفته‌های دیگر قورباغه‌ها شد و از تلاش دست برداشت. او به ته گودال پرت شد.

اما قورباغه‌ی دیگر با تمام توان برای بیرون آمدن از گودال تلاش می‌کرد. هر چه بقیه‌ی قورباغه‌ها فریاد می‌زدند که تلاش بیشتر فایده‌ای ندارد، او مصمم‌تر می‌شد تا اینکه عاقبت از گودال بیرون آمد. بقیه‌ی قورباغه‌ها از او پرسیدند: مگر تو حرف‌های ما را نمی‌شنیدی؟ در آن هنگام معلوم شد که قورباغه واقعاً ناشنواست. او در تمام مدت فکر می‌کرد که دیگران او را تشویق می‌کنند!

۱ چرا قورباغه‌ای که ناشنوا بود، موفق شد از گودال خارج شود؟

.....

۲ این داستان دو پیام مهم داشت. به نظر شما آن دو پیام چه بود؟

.....

۳ به نظر شما بهترین عنوان برای این داستان چیست؟ چرا؟

.....

الف) بند زیر را با دقت بخوانید و «جمله‌ی موضوع» آن را بنویسید. موضوع کلی و کوچک‌تر جمله‌ی موضوع را مشخص کنید و درباره‌ی جمله‌های دیگر بند در گروه گفت‌وگو کنید.

«دیروز به کتابخانه‌ی مسجد رفتیم. سالن کتابخانه کاملاً ساکت بود. تعدادی میز و صندلی در آن دیده می‌شد و چند نفر مشغول مطالعه بودند. دور تا دور سالن پر از قفسه‌های کتاب بود. قفسه‌ها چهار ردیف داشتند و کتاب‌ها با نظم خاصی در آنها چیده شده بودند. بعضی از کتاب‌ها بزرگ بودند و برخی کوچک، رنگ‌های متفاوت جلد کتاب‌ها، نظرم را به خود جلب کرد. کتابی برداشتم و پشت یکی از میزها نشستم و شروع به خواندن آن کردم.»

جمله‌ی موضوع :

موضوع کلی:

موضوع کوچک‌تر:

نویسنده‌ی این بند، ابتدا سالن کتابخانه را با دقت نگاه کرده است. سپس اجزایی را که دیده، توصیف کرده است. این نوع بندها را بند توصیفی می‌گویند. برای نوشتن بند توصیفی، خوب دیدن بسیار اهمیت دارد.

ب) به یک شیء با دقت نگاه کنید. سپس اجزای آن را توصیف کنید. مثلاً به دفترچه‌ی خود، کلاستان و یا نقشه و تصویری که روی دیوار نصب شده است، خوب نگاه کنید و یک بند توصیفی بنویسید.

رهایی از قفس

درس پنجم

املا و واژه‌آموزی

بیت‌هایی را که کلمه‌های زیر در آنها به کار رفته است از متن درس پیدا کنید و بنویسید.

طویان، شادکام، ارمان، خط

جدول زیر را با استفاده از کلمه‌های متن درس کامل کنید.

با کلمه‌های زیر متن را کامل کنید. توجه کنید که یکی از کلمه‌ها یک بار و بقیه دو بار به کار می‌روند.

سالنامه، هفته‌نامه، قولنامه، کتابنامه

پدرم گفت: «دخترم، لای ..... یک کاغذ است؛ آن را برایم بیاور.» وقتی به اتاق کار پدرم رفتم، روی میز کارش ..... کودک و نوجوان را دیدم. خواندن مطالب این ..... برایم بسیار جالب بود. پدرم همیشه آن را برای من می‌خرید. آن را برداشتم و با سرعت صفحاتش را ورق زدم و رسیدم به آخر مجله؛ شروع کردم به مرور کتاب‌هایی که فهرست آنها در ..... آمده بود. ناگهان با صدای پدرم به خودم آمدم و تازه یادم افتاد دنبال یک کاغذ آمده بودم. کاغذ را از لای ..... برداشتم. بالای کاغذ کلمه‌ی ..... دیده می‌شد. کاغذ را به پدرم دادم و از او سؤال کردم: «..... یعنی چی؟» پدرم لبخندی زد و گفت: «آفرین دخترم، مثل همیشه چیزی را که نمی‌دانی، می‌پرسی. این کاغذ نوشته‌ای است که هنگام خرید خانه نوشتیم و یک نوع قول و قرار بین فروشنده و خریدار است.»

۱ با کنار هم گذاشتن کلمه‌های داخل کادر، مانند نمونه، کلمه‌ی جدید بسازید.

گران + بها = گران بها

۲ کلمه‌های زیر را در جدول پیدا کنید و با مداد رنگی دور آنها خط بکشید.

بازرگان ، ثروتمند ، طوطی ، ارغوان ، حبس ، تعجب ، کنیز ، بازگو ، شروع ، باغ

ب	ط	و	ط	ی	ک	ب	ث
ا	ر	م	غ	ا	ن	ا	ر
ز	ظ	ت	ل	ح	ی	غ	و
ر	ژ	ع	ا	ب	ز	ش	ت
ک	ن	ج	م	س	ه	ر	م
ا	چ	ب	ا	ز	گ	و	ن
ن	ض	ص	ن	خ	پ	ع	د

۱ از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.

هر که نان از عمل خویش خورد   منت حاتم طایی نبرد

هر که نان از عمل خویش خورد   منت حاتم طایی نبرد

.....

۲ درباره‌ی مثلی که در متن داستان «قدم یازدهم» بود، نقاشی بکشید یا بخشی از آن داستان را که به این مثل مربوط بود، نقاشی کنید.

با توجه به متن درس «**رهایی از قفس**» ترتیب رویدادهای زیر را شماره‌گذاری کنید.

- بازرگان به خانه‌ی خویش بازگشت.
- بازرگان با شرمندگی ماجرا را برایش تعریف کرد.
- بازرگان، طوطی را از پنجره‌ی خانه به باغ انداخت.
- طوطی درباره‌ی سوغاتی‌اش از بازرگان پرسید.
- بازرگان، پیام طوطی‌اش را به طوطیان هندوستان داد.
- طوطی‌اش درست مثل همان طوطی شروع به لرزیدن کرد و در قفس افتاد.
- طوطی که از بند آزاد شده بود، پرواز کرد و روی شاخه‌ی درخت نشست.
- با شنیدن حرف‌های بازرگان، یکی از طوطیان بر خود لرزید و از بالای درخت افتاد.

کتاب‌خوانی

یک کتاب داستان در کلاس بخوانید و رویدادهای آن را به ترتیب بنویسید.

نام داستان: .....

نام داستان: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

الف) بند زیر را با دقت بخوانید و «جمله‌ی موضوع» آن را بنویسید. موضوع کلی و کوچک‌تر جمله‌ی موضوع را مشخص کنید و درباره‌ی جمله‌های دیگر بند، گفت‌وگو کنید.

«استخر بسیار زیبا بود. آب از فواره‌های آن تا ارتفاع زیادی بالا می‌رفت و با سر و صدا به روی سطح استخر می‌ریخت. نسیم، قطره‌های ریز آب را به سویی می‌برد. قوهای سفیدی بر پهنه‌ی آب شنا می‌کردند. بعضی از آنها مثل قایقی کوچک، آرام بر سینه‌ی آب حرکت می‌کردند. بعضی‌ها سرهایشان را زیر آب می‌بردند و بیرون می‌آوردند. بعضی‌ها نیز با هم بازی می‌کردند.»

جمله‌ی موضوع :

موضوع کلی:

موضوع کوچک‌تر:

برای زیباتر شدن بند توصیفی، نویسنده از شباهت قوها و قایق کوچک استفاده کرده است.

ب) یک بند توصیفی درباره‌ی «مادر» بنویسید. به این فکر کنید که مادر شبیه چیست.

مادر

.....

.....

.....

.....